

Ciljevi i zadaće pjevanja u hrvatskoj osnovnoj školi

Odgoj danas za sutra:

Premošćivanje jaza između učionice i realnosti

3. međunarodna znanstvena i umjetnička konferencija
Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Suvremene
teme u odgoju i obrazovanju – STOO4 u suradnji s
Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti

Tomislav Košta

Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja, Hrvatska

tkosta@unizd.hr

**Sekcija - Važnost umjetničkog
obrazovanja**

Broj rada: 055

Kategorija članka: Pregledni rad

Sažetak

Rad analizira razvoj ciljeva i zadaća pjevanja u hrvatskim osnovnim školama od sredine 19. stoljeća do suvremenih obrazovnih reformi. Svrha je pružiti pregled promjena u nastavi pjevanja u kontekstu društvenih i pedagoških prilika te istaknuti ključne izazove i mogućnosti budućeg razvoja. Kvalitativnom analizom školske i zakonodavne dokumentacije, uključujući zakone, nastavne planove i programe te radove glazbenih pedagoga, rad obuhvaća povijesni razvoj i suvremene pristupe u nastavi pjevanja.

Rezultati pokazuju da su ciljevi nastave pjevanja u 19. stoljeću naglašavali moralni, estetski i domoljubni odgoj, s fokusom na narodnu pjesmu, dok je umjetnički aspekt bio sekundaran. Uvođenje notnog opismenjivanja između dva svjetska rata unaprijedilo je pedagoški okvir, ali pjevanje je ostalo funkcionalno u službi šireg obrazovnog konteksta. U socijalističkom razdoblju ideološki utjecaji ograničavaju umjetnički potencijal pjevanja, dok reforme nakon osamostaljenja donose ključne promjene. Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS) iz 2006. i kurikulum „Škola za život“ iz 2019. promiču otvoreni model nastave, kompetencije i aktivno muziciranje učenika, naglašavajući pjevanje kao umjetnički doživljaj.

Zaključak ukazuje na to da, unatoč smanjenom nastavnom fondu i izazovima u implementaciji suvremenih kurikuluma, pjevanje ostaje ključna i omiljena aktivnost u nastavi glazbene kulture. Naglašava se potreba jačanja podrške nastavnicima kroz edukaciju, osiguranje resursa, ali i povećanje fonda sati kako bi se omogućila dublja integracija umjetničkih i pedagoških dimenzija pjevanja.

Ključne riječi

ciljevi i zadaće pjevanja; kurikulum; nastava glazbe; pjevanje; osnovna škola

Uvod

Nastava pjevanja ima dugu i bogatu povijest unutar hrvatskog osnovnoškolskog obrazovanja, koju pratimo od sredine 19. stoljeća do suvremenih reformi u 21. stoljeću. Tijekom ovog razdoblja, ciljevi i zadaće pjevanja razvijali su se pod utjecajem društveno-političkih promjena, zakonodavnih reformi te pedagoških i glazbenih ideja, kako domaćih tako i europskih teoretičara.

Ovaj rad nastoji pružiti cjelovit prikaz transformacija koje su oblikovale nastavu pjevanja, s posebnim naglaskom na promjene u njezinim ciljevima, zadaćama i pedagoškoj filozofiji. Postavlja se središnje istraživačko pitanje: Kako su se ciljevi i zadaće pjevanja u hrvatskim osnovnim školama mijenjali pod utjecajem povijesnih, društvenih i pedagoških čimbenika te kako ti razvojni procesi oblikuju suvremenu praksu glazbenog obrazovanja?

Istraživanje je temeljeno na kvalitativnoj analizi primarnih i sekundarnih izvora, uključujući zakonodavnu dokumentaciju, nastavne planove i programe te radove istaknutih glazbenih pedagoga. Dokumenti kao što su *Systema scholarum elementarium* (1845.), *Zakon ob ustroju pučkih škola* (1874.) i *Hrvatski nacionalni obrazovni standard* (2006.) te brojni nastavni planovi i programi, ključni su izvori za razumijevanje evolucije nastave pjevanja. Uz to, analizirani su znanstveni i stručni radovi koji obrađuju promjene u kurikulumima i obrazovnoj filozofiji kroz povijest, kao i suvremena istraživanja o značaju pjevanja u osnovnim školama.

Rad pokriva ključne povijesne faze: uvođenje pjevanja u osnovnoškolski kurikulum sredinom 19. stoljeća, promjene između dva svjetska rata, razdoblje socijalističke Jugoslavije te suvremene reforme u neovisnoj Hrvatskoj. Poseban naglasak stavljen je na transformaciju nastave pjevanja kroz HNOS iz 2006. godine i kurikulum „Škola za život“ iz 2019. godine, koji unose nove dimenzije u izvođenje nastave glazbene kulture.

Uloga pjevanja u nastavi glazbe često je bila funkcionalna, usmjerena na ostvarivanje šireg skupa obrazovnih ciljeva, poput moralnog, estetskog i domoljubnog odgoja. Međutim, tijekom povijesti, pristup pjevanju prelazi od tradicionalnog prema suvremenom, usmjerenom na umjetnički doživljaj i razvijanje glazbenih sposobnosti učenika. Ovaj rad analizira kako su te promjene utjecale na kvalitetu i značaj pjevanja unutar obrazovnog sustava.

Proučavanje ciljeva i zadaća pjevanja u osnovnim školama nije samo povijesno važno, već i pedagoški relevantno u kontekstu suvremenih obrazovnih reformi. Razumijevanje ovih promjena pruža dublji uvid u izazove i mogućnosti koje nastava pjevanja nudi danas, kao i u njezin potencijal za doprinos razvoju umjetničke i kulturne svijesti učenika.

Nastava pjevanja tijekom 19. stoljeće

U drugoj polovici 18. stoljeća prosvjetiteljske ideje o modernizaciji i demokratizaciji obrazovnih sustava proširile su se diljem Europe. Pod njihovim utjecajem, u Habsburškoj Monarhiji donose se ključni zakonski dokumenti koji postavljaju temelje modernog školskog sustava. Na području Hrvatske, koje je tada bilo dijelom Austro-Ugarske Monarhije, školstvo je bilo uređeno zakonima i uredbama koje su dolazile iz Beča ili Pešte. Prvi značajan dokument koji uvodi pjevanje u osnovne škole bio je *Systema scholarum elementarium* iz 1845. godine. Prema tom dokumentu, među obveznim predmetima osnovnih škola nalazilo se i pjevanje, definirano u okviru predmeta pod nazivom „Obuka i vježba u čednom, pristojnom, milom i pobožnom pjevanju pjesama“ (Horbec et al., 2017). Cilj ovog predmeta bio je razvijati „čedno i pobožno“ pjevanje, naglašavajući moralni i religiozni odgoj učenika. Nakon sklapanja Hrvatsko-ugarske nagodbe 1868. godine, Hrvatska dobiva ograničenu autonomiju u prosvjetnim, školskim i upravnim poslovima (Markus, 2016). Ovo je omogućilo donošenje prvog autonomnog školskog zakona 1874. godine pod nazivom *Zakon ob ustroju pučkih škola i preparandijah za pučko učiteljstvo u Kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji*. Ovaj zakon, koji normira hrvatski jezik kao nastavni jezik, donosi značajne reforme u školstvu, uključujući jasnije definiranje ciljeva i zadaća nastave pjevanja. Cilj nastave pjevanja definiran je u *Naukovnim osnovama za opće i građanske škole u Kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji* iz 1875. godine: „buđenje i razvijanje glazbenog sluha, promicanje oplemenjivanja srca i oživljavanje domoljubnih osjećaja, a mladež se mora osposobiti za pravilno i blagoglasno pjevanje najobičnijih i lakših domoljubnih pjesama“ (Naredba..., 1875, str. 5). Ovakvo definiranje ciljeva odražava

ideološke težnje tog razdoblja, gdje se naglasak stavljao na nacionalni odgoj i moralne vrijednosti. Drugi značajan zakon iz tog razdoblja, *Zakon ob ustroju pučke nastave i obrazovanja pučkih učitelja u Kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji* iz 1888. godine, donosi manje promjene u nastavi glazbe. Naziv predmeta mijenja se u *Svjetovno ili crkveno pjevanje*, dok ciljevi ostaju isti: osposobljavanje učenika za pravilno i blagoglasno izvođenje svjetovnih i crkvenih pjesama kojima se „oplemenjuje ćud i oživljuje domoljublje“ (Košta, 2016, str. 468).

Razvoj nastave pjevanja u Hrvatskoj tijekom 19. stoljeća bio je pod snažnim utjecajem pedagoških ideja istaknutih europskih teoretičara poput J. J. Rousseaua, J. H. Pestalozzija i H. Krezschmara i drugih. Rousseau (1712–1778) je smatrao da dijete treba prvo prakticirati glazbu kroz pjevanje, a tek potom učiti notaciju (Rojko, 2012). Pestalozzi (1746–1827) je isticao važnost pjevanja za razvoj dječjeg karaktera, socijalnih odnosa i estetskog ukusa, pri čemu je predlagao postupno uvođenje složenijih sadržaja tek nakon što djeca usvoje osnovne vještine slušnog i vokalnog izraza (Svalina, 2015, prema Chernin, 1986; Dahlhaus, 2007). Filantropistička pedagogija 18. stoljeća, koja je naglašavala značaj narodne pjesme za razvoj nacionalne svijesti, također je snažno utjecala na hrvatske glazbene pedagoge (Rojko, 2012). Na sličnom tragu, H. Krezschmar (1848–1924) je naglašavao važnost glazbenog obrazovanja kao dijela općeg odgoja, preporučujući učenje pjevanja po notama kako bi se postigla veća kvaliteta glazbene nastave (Rojko, 2012; Svalina, 2015).

U drugoj polovici 19. stoljeća pojavljuju se prvi sustavni nastavni materijali za pjevanje u osnovnim školama. Franjo Kuhač, istaknuti glazbeni pedagog, objavio je *Pjevanku. Sto dječjih popjevaka za jedno grlo s napjevi, tekstom i metodičkim uvodom* 1885. godine. Kuhač je pjevanje smatrao sredstvom za estetski odgoj, razvoj sluha i korekciju izgovora (Košta, 2016). Njegova zbirka sadržavala je metodičke upute koje su preporučivale učenje pjesama metodom imitacije, čime je postavio temelje za metodički strukturirani pristup glazbenom odgoju. Vjenceslav Novak, jedan od prvih autora koji se bavio metodičkim pitanjima nastave pjevanja, isticao je važnost razvijanja plemenitih osjećaja kod učenika i postepenog glazbenog opismenjavanja. Kritizirao je tadašnju praksu učenja pjesama napamet bez dubljeg razumijevanja (Košta, 2016).

Premda su uvođenje pjevanja u osnovne škole i definiranje njegovih ciljeva značajni iskoraci, ostaju pitanja o stvarnoj učinkovitosti implementiranih promjena. Fokus na nacionalne i moralne aspekte nastave pjevanja, iako pedagoški i politički opravdan, mogao je ograničiti širi glazbeni razvoj učenika. Nadalje, manjak stručnih nastavnika i nastavnih pomagala bio je značajan izazov, što je potvrđeno oslanjanjem na amatere i improvizirane zbirke pjesama (Svalina, 2015).

Promjene u 19. stoljeću uvele su pjevanje kao obavezan dio osnovnoškolskog obrazovanja, čime je postavljen temelj za glazbeni odgoj u školama. Nastava pjevanja temeljila se na narodnoj pjesmi, a njezin cilj bio je moralni, estetski i domoljubni odgoj učenika. Iako je ovaj pristup naglašavao društvene vrijednosti, nedostatak metodološke razrade i stručnih nastavnika ograničio je razvoj umjetničkog aspekta pjevanja. Dominacija funkcionalne uloge pjevanja nad umjetničkom sugerira da je nastava pjevanja u ovom razdoblju bila više sredstvo nego cilj u obrazovnom procesu.

Između dva svjetska rata

Nakon završetka Prvog svjetskog rata, Hrvatska postaje dio novonastale državne zajednice Slovenaca, Hrvata i Srba. U prvom razdoblju formiranja države školstvo nije bilo u fokusu reformi, već je nastavilo djelovati prema zakonodavstvu iz ranijih razdoblja, uključujući zakon iz 1888. godine. Značajnije promjene nastupaju donošenjem *Zakona o narodnim školama* 1929. godine, koji definira osnovni zadatak škole kao „odgoj u državnom duhu projugoslavenske orijentacije“

(Munjiza, 2009, str. 49). U ovom razdoblju osnovna škola ostaje četverogodišnja, a građanske škole i dalje služe kao usmjerene srednje škole za mali broj učenika, dok su gimnazije bile jedini put prema daljnjem obrazovanju (Franković, 1958). Reforme nastave glazbe u ovom razdoblju usmjerene su na daljnje razvijanje pjevanja, koje ostaje sastavni dio osnovnoškolskog kurikuluma. Nastavni plan i program iz 1926. godine definira ciljeve i zadaće nastave pjevanja, uključujući „razvijanje sluha i glasa, buđenje i razvijanje estetskih i domoljubnih osjećaja te uvježbavanje lakših narodnih i domoljubnih pjesama“ (Nastavni plan i program, 1926, str. 7). Ova formulacija jasno ukazuje na individualne (razvoj glazbenih sposobnosti), društvene (poticanje domoljubnih osjećaja) i estetske (oplemenjivanje osjećaja) ciljeve.

Jedan od ključnih događaja ovog razdoblja jest uvođenje pjevanja po notama kao dio nastave pjevanja. Dok se prema nastavnim planovima iz 1926. i 1933. note učilo tek u srednjim školama, plan iz 1937. godine predviđa učenje nota od trećeg razreda osnovne škole. U prvom i drugom razredu predviđa se vježbanje sluha i glasa, dok se u trećem i četvrtom razredu uvodi notno pjevanje i dalje se naglašava važnost narodnih i domoljubnih pjesama (Nastavni plan i program, 1937). Iako je uvođenje notnog opismenjivanja predstavljalo napredak, treba naglasiti da je ono stiglo u Hrvatsku s nekoliko desetljeća zakašnjenja u odnosu na razvijenije europske zemlje. Rasprave o prednostima pjevanja po notama naspram pjevanja po sluhu obilježile su ovo razdoblje. Prevladalo je stajalište da osnovno notno opismenjivanje treba biti dio osnovnoškolskog obrazovanja, čime se nastojalo osigurati kvalitetniji pristup glazbenom obrazovanju. Unatoč deklarativnim naporima za modernizaciju školskog sustava i usklađivanje s potrebama „narodnog života“, reforma je često ostajala ograničena na teorijsku razinu. Nedostatak nastavnih resursa i politička nesklonost suštinskim promjenama predstavljali su glavne prepreke učinkovitom provođenju reformi (Miljković, 2007).

Hrvatski pedagozi ovog razdoblja značajno su doprinijeli razvoju nastave pjevanja. Stjepan Basariček (1848–1918), autor prvog sistematskog pedagoškog udžbenika u Hrvatskoj, isticao je kako je cilj pjevanja u nastavi glazbe razviti glazbeni ukus i emocionalnu povezanost s glazbom, a ne samo izobraziti pjevače. Basariček je naglašavao važnost pjevanja u odgoju estetskih i domoljubnih osjećaja te je zagovarao notno opismenjivanje učenika (Košta, 2010, prema Basariček, 1921). S druge strane, Zlatko Grgošević (1900–1978) uvodi nove metodičke pristupe koji olakšavaju proces glazbenog opismenjivanja. Njegov rad obilježava prelazak s tradicionalnih prema suvremenim didaktičkim principima (Košta, 2010). Zlatko Špoljar (1892–1981), zagovornik radne škole, pak, naglašava važnost pjevanja po sluhu. Protivio se mehaničkom pristupu glazbenom obrazovanju, naglašavajući potrebu za prilagodbom metoda djetetovim interesima i potrebama (Špoljar, 1931). Pedagogijski leksikon iz 1939. godine ističe važnost inovativnih metoda u glazbenom obrazovanju, poput *Tonic Sol-Fa* metode Johna Curwena, koje su već bile prihvaćene u europskim školama. Prema Leksikonu, primjena ovih metoda trebala je unaprijediti učinkovitost nastave pjevanja i potaknuti kulturni razvoj (Pedagogijski leksikon, 1939, str. 212).

Razdoblje između dva svjetska rata obilježeno je postupnim uvođenjem notnog opismenjivanja, čime je unaprijeđena pedagoška osnova nastave pjevanja. Ciljevi nastave proširuju se na individualni razvoj glazbenih sposobnosti učenika, dok zadaće ostaju vezane uz estetski i domoljubni odgoj. Međutim, umjetnički pristup pjevanju i dalje je bio potisnut funkcionalnim zahtjevima, poput učenja nota ili poticanja domoljubnih osjećaja. Pedagozi ovog razdoblja prepoznali su potrebu za redefiniranjem ciljeva, ali je realizacija bila ograničena resursima i općim društvenim uvjetima.

Od kraja Drugog svjetskog rata do hrvatske samostalnosti

Nakon Drugog svjetskog rata, formiranje nove južnoslavenske države donosi značajne promjene u obrazovnom sustavu. Prvi školski zakon donesen 1951. godine, Zakon o narodnim školama, uvodi obavezno osmogodišnje osnovno školovanje. Do kraja 1950-ih godina završena je organizacija obveznog osmogodišnjeg školovanja, strukturiranog u četiri godine razredne nastave i četiri godine predmetne nastave, što ostaje nepromijenjeno do danas (Munjiza, 2009). Ovo razdoblje obilježava intenzivna dinamika donošenja nastavnih planova i programa koji odražavaju kako pedagoške, tako i društveno-političke ciljeve obrazovanja.

Nastavni plan i program iz 1950. godine definira ambiciozne ciljeve nastave pjevanja koji uključuju: stjecanje osnovnih glazbenih znanja; razvoj glasa, sluha i ritmičkog osjećaja; sudjelovanje u pjevačkim zborovima; razvijanje estetskih, socijalnih i domoljubnih osjećaja; usvajanje discipline i odgovornosti unutar zajednice (Nastavni plan i program, 1950). Pjevanje postaje sredstvo za ostvarivanje šireg skupa obrazovnih ciljeva, od glazbenih do društveno-političkih. Međutim, pod utjecajem ideologije, nastava glazbe postaje sredstvo promoviranja socijalističkih vrijednosti, uključujući stvaranje novog socijalnog sastava glazbene publike i pretvaranje glazbe u kulturnu potrebu svakog socijalističkog građanina (Duraković, 2019, str. 105). Iako su ciljevi bili visoko postavljeni, praktična realizacija u učionicama bila je izazovna, što potvrđuju svjedočanstva nastavnika i arhivska građa (Duraković, 2019).

Godine 1958., naziv predmeta mijenja se u Muzički odgoj time pjevanje postaje jedna od aktivnosti unutar šireg glazbenog obrazovanja. Nastavni program iz 1960. predviđa povećan fond sati: tri polusatna termina tjedno u nižim razredima i dva sata tjedno u višim razredima. Glavne aktivnosti uključuju pjevanje, sviranje, slušanje glazbe, stvaralaštvo i glazbeno opismenjivanje, iako je najveći naglasak stavljen na opismenjivanje u višim razredima. Pjevanje ostaje dominantna aktivnost u nižim razredima, dok se u višim razredima uvode teorijska znanja i muzikološki sadržaji. Međutim, glazbeno opismenjivanje često se provodilo mehanički, čime je gubilo svoju umjetničku dimenziju (Rojko, 2012).

Nastavni plan i program iz 1972. godine donosi blagu promjenu u ciljevima glazbenog odgoja, ističući potrebu za razvijanjem interesa i ljubavi prema glazbi te osposobljavanjem za samostalno muziciranje, pri čemu se njeguje pjevanje (Naša osnovna škola, 1972; Rojko, 2012). Predmet mijenja naziv u Glazbeni odgoj, no konceptualno ne uvodi značajne novosti. Pjevanje po sluhu ostaje središnja aktivnost u prva tri razreda, dok se u višim razredima nastavlja opismenjivanje i uvođenje muzikoloških sadržaja. Nastavni plan iz 1984. godine uvodi naziv Glazbena kultura, koji se koristi i danas. Iako konceptualno nema značajnih promjena, povećava se naglasak na razvijanje izvođačkih sposobnosti, razumijevanje tradicionalne narodne glazbe i poticanje zajedničkog muziciranja kroz zbarsko pjevanje (Glazbena kultura, 1984). Ideološki aspekt ostaje prisutan kroz promoviranje jugoslavenskog bratstva i jedinstva, patriotizma i poznavanje kulturnih institucija SFRJ.

Ovo razdoblje obilježavaju promišljanja i radovi istaknutih glazbenih pedagoga poput Jože Požgaja, koji naglašava važnost razvijanja sluha, glazbenog pamćenja i razumijevanja osnovnih teorijskih pojmova. Požgaj smatra pjevanje ključnim za ostvarenje drugih glazbenih ciljeva, iako ističe povratak pjesmi kao središnjoj aktivnosti glazbenog odgoja tijekom 1960-ih godina (Požgaj, 1962, Požgaj 1975). Doprinos glazbeno-pedagoškoj praksi dali su i autori poput Vladimira Tomerlina, Josipa Završkog i Elly Bašić, čiji su metodički savjeti usmjereni na razvoj intonacije, ritma i

osnovnog glazbenog opismenjavanja. Ipak, prema Radočaj-Jerković (2017), pjevanje u razredu i dalje je bilo funkcionalno, prvenstveno u svrhu usvajanja drugih glazbenih sadržaja.

U razdoblju nakon Drugog svjetskog rata nastava pjevanja postaje dio šireg predmeta Muzički odgoj, zatim Glazbeni odgoj te Glazbena kultura, čime gubi status samostalne aktivnosti. Ciljevi pjevanja usmjereni su na glazbeno opismenjivanje i razvoj radničke kulture, odražavajući ideološke prioritete socijalističkog društva. Iako su nastavne metode postale sofisticiranije, umjetnička dimenzija pjevanja i dalje je bila sekundarna u odnosu na funkcionalnu. Pjevanje je često služilo kao alat za ostvarivanje neglazbenih ciljeva, dok su zborovi izvan razreda postali glavno mjesto umjetničkog izražavanja.

Od hrvatske samostalnosti do danas

Nakon stjecanja hrvatske samostalnosti početkom 1990-ih, društveno-političke promjene manje su utjecale na obrazovni sustav, nego prijašnji povijesni preokreti. Novi nastavni planovi i programi, uvedeni u samostalnoj Republici Hrvatskoj, uglavnom su deideologizirane verzije prethodnih programa, bez značajnijih promjena u koncepciji, ciljevima i zadaćama nastave glazbe.

Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS)

Veliku promjenu donosi Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS) iz 2006. godine, koji uvodi otvoreni model nastave glazbene kulture. Prema Rojku (2005), HNOS je osmišljen kao odgovor na prenatrpane nastavne programe i udžbenike, koji su zahtijevali od učenika suhoparno usvajanje prekomjernog sadržaja bez razumijevanja. Prethodni „zatvoreni program“ bio je neostvariv, zbog čega ga Rojko naziva „svaštarskim“, jer je obuhvaćao širok spektar aktivnosti poput glazbenog opismenjivanja, pjevanja po sluhu, sviranja, slušanja, stvaralaštva i teorijskog učenja o glazbi, no bez jasnog fokusa (Rojko, 2005).

HNOS donosi novi pristup ciljevima pjevanja, usmjeravajući ih na samo pjevanje kao aktivnost, a ne isključivo na učenje pjesme. Cilj nastave glazbe definiran je kao „uvođenje učenika u glazbenu kulturu“ (HNOS, 2006, str. 2–3). Novi program pruža priliku za intenzivnije slušanje i izvođenje glazbe, uz smanjen fokus na glazbeno opismenjivanje i širi spektar aktivnosti. Prema HNOS-u, naglasak se stavlja na glazbenu aktivnost učenika, uključujući pjevanje, sviranje i slušanje, pri čemu se glazba doživljava i uči „na licu mjesta.“

Pjevanje, prema ovom standardu, dobiva umjetničku dimenziju, s ciljem da postane estetski doživljaj za učenike. Vidulin Orbanić i Terzić (2011) ističu kako ovaj pristup omogućuje dublje emocionalno i umjetničko iskustvo, a glazbena aktivnost učenika postaje prioritet, umjesto pasivnog usvajanja sadržaja. Glavne zadaće uključuju usvajanje teksta i melodije pjesme, razvijanje intonacijskih i ritmičkih sposobnosti te glazbenog pamćenja (Dobrota, 2012).

Praktična primjena HNOS-a donijela je značajne promjene u organizaciji nastave glazbene kulture. Nastavnici su dobili veću autonomiju u odabiru sadržaja i metoda rada, omogućujući prilagodbu nastavnog procesa interesima i sposobnostima učenika. Ovaj pristup značio je i povratak umjetničkoj dimenziji pjevanja, koja se godinama gubila zbog dominantno funkcionalne uloge pjevanja u obrazovnim ciljevima.

Kurikulum „Škola za život“

Kurikulum „Škola za život,“ uveden 2019. godine, donosi značajne promjene u filozofiji i praksi nastave glazbene kulture. U središtu ovog kurikuluma nalazi se preusmjeravanje fokusa s tradicionalnih nastavnih sadržaja na učeničke kompetencije i postignuća. Nastava se strukturira kroz domene, odgojno-obrazovne ishode i načine vrednovanja, omogućujući nastavnicima veću autonomiju u izboru sadržaja i metoda rada (Šimunović, 2019). Ovaj pristup pridonosi većoj prilagodbi nastavnih procesa interesima i potrebama učenika.

Pjevanje je unutar kurikuluma svrstano u domenu B „izražavanje glazbom i uz glazbu“, zajedno s drugim glazbenim aktivnostima poput sviranja, glazbenih igara i stvaralaštva. Cilj ove domene je omogućiti učenicima cjelovit glazbeni doživljaj i razvoj kreativnih potencijala različitim oblicima muziciranja. Prema kurikulumu, u nižim razredima učenici pjevaju pjesme i brojalice, uzimajući u obzir osnovne glazbene izražajne sastavnice poput ritma, dinamike i tempa. U višim razredima naglasak je na izvođenju autorskih i tradicijskih pjesama, pri čemu se vrednuju intonacija, ritam i stilski obilježja izvedbe (Kurikulum, 2019).

Kurikulum naglašava važnost pjevanja ne samo kao nastavne aktivnosti već i kao umjetničkog doživljaja. Umjetnički izražaj potiče se kroz izvođačke vještine, a estetika postaje središnji cilj glazbenog obrazovanja. Ovakav pristup omogućuje učenicima da glazbu dožive kao umjetničku formu, a ne samo kao sredstvo stjecanja znanja (Vidulin Orbančić i Terzić, 2011).

Provedba ovakvog kurikuluma zahtijeva značajnu podršku nastavnicima. Otvoreni model kurikuluma povećava odgovornost nastavnika za uspješnost odgojno-obrazovnog procesa, istovremeno otvarajući prilike za kreativnost u pristupu poučavanju. Međutim, mnogi se suočavaju s izazovima poput nedostatka resursa i smjernica, kao i ograničenog vremena za ostvarivanje predviđenih ciljeva.

Ključne preporuke uključuju kontinuirano stručno usavršavanje nastavnika kako bi se osigurala njihova kompetencija u primjeni novih metoda rada. Programi poput Erasmus+ i Creative Europe mogu poslužiti kao platforme za razmjenu dobrih praksi i inovativnih metoda poučavanja. Također, Ministarstvo znanosti i obrazovanja treba osigurati dostupnost nastavnih materijala prilagođenih kurikulumu, kao i smjernica za integraciju umjetničkih i pedagoških aspekata pjevanja. Osim edukacije, nastavnicima su potrebni resursi koji podržavaju izvođenje pjevanja na način koji potiče estetski doživljaj i izvođačke vještine. Ovo uključuje visokokvalitetne zbirke pjesama, digitalne alate za pripremu i izvođenje nastave te pristup glazbenim sadržajima koji obuhvaćaju različite žanrove i stilove. Dodatno povećanje nastavnog fonda bilo bi ključno za omogućavanje dubljeg rada na izvođačkim vještinama i ostvarenje ciljeva kurikuluma.

Istraživanja pokazuju da učenici najviše uživaju u izvođenju pjesama veselog i popularnog karaktera (Radičević i Šulentić-Begić, 2010; Svalina i Arambašić, 2021). Stoga je ključno osigurati repertoar koji motivira učenike, čime bi se zadržala njihova pažnja i entuzijizam za glazbene aktivnosti. Sve ove mjere doprinose revitalizaciji pjevanja kao umjetničkog izraza u školskom kontekstu, istovremeno unapređujući kvalitetu glazbenog obrazovanja u skladu s modernim pedagoškim standardima. Unatoč izazovima, kurikulum „Škola za život“ predstavlja značajan korak prema suvremenom modelu glazbene nastave koji naglašava kreativnost, kompetencije i estetski doživljaj, osnažujući učenike za cjeloviti umjetnički razvoj.

Zaključak

Ovaj rad analizirao je povijesni razvoj ciljeva i zadaća pjevanja u osnovnoškolskom obrazovanju u Hrvatskoj, od njegovih početaka u 19. stoljeću do suvremenih obrazovnih reformi. Povijesnim pregledom ključnih zakonodavnih dokumenata i nastavnih programa, kao i pedagoških praksi, istaknuti su čimbenici koji su oblikovali nastavu pjevanja i njezin prijelaz od funkcionalne prema umjetničkoj dimenziji.

Odgovarajući na istraživačko pitanje, rad je pokazao kako su povijesni, društveni i pedagoški čimbenici oblikovali evoluciju ciljeva i zadaća pjevanja. U 19. stoljeću, nastava pjevanja temeljena na narodnoj pjesmi usmjerena je na moralni, estetski i domoljubni odgoj učenika. Premda je pružala značajan društveni doprinos, manjak stručnih nastavnika i metodičke razrade ograničio je njezinu umjetničku dimenziju. Razdoblje između dva svjetska rata donosi postupno uvođenje notnog opismenjivanja, čime se unaprijeđuje pedagoški okvir nastave, ali pjevanje ostaje prvenstveno u funkciji ostvarenja šireg društvenog i obrazovnog konteksta. Nakon Drugog svjetskog rata, pjevanje gubi svoj samostalni status u nastavi glazbene kulture i postaje dio šireg predmeta *Muzički odgoj* (kasnije *Glazbeni odgoj* i *Glazbena kultura*). Ideološki utjecaji socijalističkog društva dodatno ograničavaju njegov umjetnički potencijal, dok se većina umjetničkih nastojanja prebacuje na izvannastavne aktivnosti poput zborskog pjevanja. Ipak, nastavni planovi i metodičke inovacije iz tog razdoblja postavili su temelje za suvremene promjene.

Uvođenje Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda (HNOS) 2006. godine i kurikulumu „Škola za život“ 2019. označilo je značajne prekretnice u filozofiji i praksi nastave glazbe. HNOS je uveo otvoreni model nastave, pružajući nastavnicima veću fleksibilnost u prilagodbi sadržaja potrebama i interesima učenika, dok je pjevanje dobilo umjetničku dimenziju i postalo sredstvo estetskog izraza. Kurikulum „Škola za život“ usmjerava nastavu prema razvoju učeničkih kompetencija, naglašavajući aktivno muziciranje kroz pjevanje, sviranje i stvaralaštvo. Istodobno, suvremeni kurikulumi odražavaju europske obrazovne smjernice koje promiču interdisciplinarnost, inkluzivnost i kreativnost (Schippers, 2009; Gaunt i Westerlund, 2021). Programi poput *Erasmus+* i *Creative Europe* omogućuju razmjenu inovativnih metoda poučavanja, čime hrvatski obrazovni sustav postaje sve više usklađen s europskim standardima.

Unatoč napretku, nastava pjevanja u osnovnim školama suočava se s izazovima. Smanjen fond sati, koji je ostao ograničen još od devedesetih godina, smanjuje mogućnosti za kvalitetniji rad na razvijanju pjevačkih vještina. Istodobno, istraživanja pokazuju da učenici i dalje najviše uživaju u pjevanju, osobito pjesama vedrog i popularnog karaktera, što ukazuje na njegovu važnost u nastavi glazbene kulture (Radičević i Šulentić-Begić, 2010; Svalina i Arambašić, 2021). Ključna preporuka za budućnost jest povećanje nastavnog fonda i jačanje podrške nastavnicima kroz edukaciju i resurse, čime bi se omogućila bolja implementacija suvremenih kurikuluma.

Ovaj rad pruža sveobuhvatan uvid u povijesni razvoj nastave pjevanja, identificirajući ključne povijesne i suvremene čimbenike oblikujući njezinu pedagošku i umjetničku ulogu. Također, u odgovoru na postavljeno istraživačko pitanje, rad postavlja temelje za daljnja istraživanja i promišljanja o tome kako nastava pjevanja može doprinijeti razvoju umjetničkih i kreativnih potencijala učenika u kontekstu suvremenog obrazovanja.

Literatura

- Basariček, S. (1921). *Pedagogija – posebna nauka o obuci*. Hrvatsko pedagoško-književni zbor.
- Dobrota, S. (2012). *Uvod u suvremenu glazbenu pedagogiju*. Filozofski fakultet u Splitu.
- Duraković, L. (2019). Glazba kao odgojno sredstvo u formiranju „socijalističkog čovjeka“: nastava glazbe u osnovnim školama u Hrvatskoj (1945-1965). *Hrvatsko muzikološko društvo*.
- Franković, D. (1958). *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*. Pedagoško književni zbor.

- Gaunt, H., i Westerlund, H. (2021). *Expanding professionalism in music and higher music education: A changing game*. London. <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/49561>
- Glazbena kultura. Jezično-umjetničko područje. Plan i program odgoja i osnovnog obrazovanja. (1984). *Vjesnik republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SRH*.
- HNOS za Glazbenu kulturu u osnovnoj školi. (2006). *Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa*.
- Horbec, I., Matasović, M., Švoger, V. (2017). *Od protomodernizacije do modernizacije školstva u Hrvatskoj: zakonodavni okvir*, Hrvatski institut za povijest.
- Košta, T. (2010). Razvoj predmeta petje v osnovnošolskih programih Hrvaške in Slovenije v obdobju med svetovnim vojnima. *Glasbeno-pedagoški zbornik Akademije za glasbo v Ljubljani*, 14, 71–88.
- Košta, T. (2016). Nastava pjevanja u osnovnoj školi na području Hrvatske u drugoj polovici 19. stoljeća. *Školski vjesnik*, 65(3), 459–473.
- Kurikulum nastavnih predmeta Glazbena kultura i Glazbena umjetnost za osnovne škole i gimnazije. (2019). *Ministarstvo znanosti i obrazovanja*. <https://kurikulum.gov.hr>
- Markus, T. (2016). Trojedna Kraljevina Hrvatska, Slavonija i Dalmacija od 1790. do 1918: Osnovne smjernice političke povijesti. U: *Temelji moderne Hrvatske. Hrvatske zemlje u „dugom“ 19. stoljeću*. Ur.: Švoger, V., Turkalj, J. Matica Hrvatska.
- Miljković, D. (2007). Iz povijesti osnovne škole u Hrvatskoj u razdoblju od 1918. do 1941. *Odgojne znanosti*, 9 (1). 135–150.
- Munjiza, E. (2009). *Povijest hrvatskog školstva i pedagogije*. Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku.
- Naredba kojom se izdaju naukovne osnove za obće pučke i gradjanske škole u Kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji. (1875). Tiskara „Narodnih novinah.“
- Nastavni plan i program za narodne osmogodišnje škole i niže razrede gimnazije, osnovne škole i produžene tečajeve. (1950). *Ministarstvo prosvjete NRH*.
- Nastavni plan i program za narodne škole u Kraljevini Jugoslaviji. (1933). Državna štamparija Kraljevine Jugoslavije.
- Nastavni plan i program za osnovnu i višu narodno školu. (1937). Izdavačko i knjižarsko poduzeće.
- Nastavni program za I., II., III. i IV. razred osnovnih škola Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. (1926). Državna štamparija.
- Naša osnovna škola – Odgojno-obrazovna struktura. (1972). Školska knjiga.
- Pedagogijski leksikon. (1939). Minerva.
- Požgaj, J. (1962). Pjesma kao centralni faktor muzičkog odgoja u osnovnoj školi. *Muzika i škola, glasilo muzičkih pedagoga*, 4, 119–121.
- Požgaj, J. (1975). *Metodika glazbenog odgoja u osnovnoj školi*. Prosvjetni sabor Hrvatske.
- Radičević, B., i Šulentić-Begić, J. (2010). Pjevanje u prvim trima razredima osnovne škole. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 56/24, 243–252.
- Radočaj-Jerković, A. (2017). *Pjevanje u nastavi glazbe*. Umjetnička akademija u Osijeku.
- Rojko, P. (2005). HNOS za glazbenu kulturu u osnovnoj školi, ili: što je glazbena nastava dobila Hrvatskim nacionalnim obrazovnim standardom. *Tonovi*, 45/47, 5–16.
- Rojko, P. (2012). *Metodika nastave glazbe: Teorijsko-tematski aspekti*. Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku.
- Schippers, H. (2009). *Facing the music: Shaping music education from a global perspective*. Oxford University Press.
- Šimunović, Z. (2019). Kurikulumski pristup poučavanja u nastavi glazbene kulture i glazbene umjetnosti. *Glazbena pedagogija u svijetlu sadašnjih i budućih promjena*, 6, 21–36.
- Špoljar, Z. (1931). Prvi razred osnovne škole. *Terija i praksa*.

- Svalina, V. (2015). *Kurikulum nastave glazbene kulture i kompetencije učitelja za poučavanje glazbe*. Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
- Svalina, V., i Arambašić, I. (2021). Music Teaching in Croatian Primary Schools. *The International Journal of Early Childhood Learning*, 28(2), 29–42.
- Vidulin-Orbanić, S., & Terzić, V. (2011). Polazište i pristup pjevanju u općeobrazovnoj školi. *Metodički ogledi*, 18(2), 137–156.

**Teaching (Today for) Tomorrow:
Bridging the Gap between the Classroom and
Reality**

3rd International Scientific and Art Conference
Faculty of Teacher Education, University of Zagreb in
cooperation with the Croatian Academy of Sciences and
Arts

Goals and objectives of singing in Croatian primary school

Abstract

The paper analyzes the development of the goals and objectives of singing in Croatian primary schools, from the mid-19th century to contemporary educational reforms. Its purpose is to provide an overview of changes in singing education within the context of social and pedagogical conditions and to highlight key challenges and opportunities for future development. Based on a qualitative analysis of school and legislative documentation, including laws, curricula, and the work of music educators, the study encompasses historical developments and contemporary approaches.

The results reveal that, in the 19th century, the objectives of singing education emphasized moral, aesthetic, and patriotic upbringing, with a focus on folk songs, while the artistic aspect was secondary. The introduction of music literacy between the two World Wars improved the pedagogical framework, but singing remained functional and subordinate to broader educational goals. In the socialist period, ideological influences limited the artistic potential of singing, while reforms following independence brought key changes. The Croatian National Education Standard (HNOS) of 2006 and the "School for Life" curriculum of 2019 promote an open teaching model, competencies, and active music-making, emphasizing singing as an artistic experience.

The conclusion points out that, despite reduced instructional time and challenges in implementing modern curricula, singing remains a central and preferred activity in music education. It underscores the need to strengthen teacher support through training, resource provision, and an increased allocation of instructional time to enable deeper integration of the artistic and pedagogical dimensions of singing.

Key words

curriculum; goals and objectives of singing; music education; primary school; singing

Revizija #4

Stvoreno 29 svibnja 2025 10:51:20 od Martina Gajšek

Ažurirano 4 lipnja 2025 07:12:56 od Martina Gajšek